

«Місто, інтелект, доля.

Світ Валер'яна Підмогильного»

Тематичний дайджест до 125-річчя видатного
українського письменника і перекладача
Валер'яна Підмогильного (1901-1937)

То хто ж такий Підмогильний і чим було наповнене його коротке, але надзвичайно цікаве життя?

«Коли б хтось із читачів ... та запитав мене, кого з молодих українських письменників двадцятих-тридцятих років я вважаю найбільш інтелектуально заглибленим, душевно тонким або, попростому кажучи, найбільш інтелігентним, то я ні на хвилинку не задумався б і відказав: — Валер'яна Підмогильного.» (Юрій Смолич, укр. письменник).

Валер'ян Петрович Підмогильний — яскравий представник українського Відродження 1920-х, засновник екзистенційної прози в Україні, талановитий перекладач, геній, новатор та інтелектуал. Він прожив усього 36 років, ставши жертвою радянського режиму.

Валер'ян Підмогильний: цікаві факти

Валер'ян Підмогильний народився у 1901 році у бідній сім'ї у селі Чаплі на Дніпропетровщині. Він навчався у церковній школі, а потім у катеринославському реальному училищі. Згодом навчався у Катеринославському університеті, яке так і не закінчив через брак грошей. Однак хлопець займався самоосвітою, яка й допомогла йому в житті.

Писати Валер'ян почав ще з дитинства. У шкільному журналі хлопець публікував свої пригодницькі оповідання, які підписував псевдонімом «Лорд Лістер». У той час він захоплювався детективною літературою, але з віком захоплення минулось і письменник

почав цікавитись людською психологією на тлі доби.

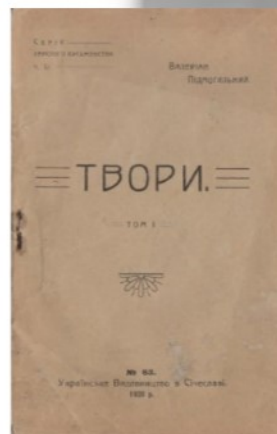

Валер'ян Підмогильний у юності

У 19-річному віці Валер'ян Підмогильний увійшов в українську літературу доволі амбіційно – зі збіркою оповідань, яку назвав «Твори. Том 1». Він став відомим завдяки своїй інтелектуально-психологічній прозі, вмінню помічати найменші дрібниці та сміливості зосереджуватись на складних проблемах.

«Серед свого покоління, — писав Юрій Шевельов (історик укр. літератури), — Підмогильний вирізнявся особливою нещадністю й тверезістю бачення». Ця риса вже цілком сформувалася у його першій книжці. У центрі уваги молодого письменника — людина і її психологія, її поведінка в різних обставинах, природні інстинкти та суспільна мораль, колективне й особисте. До життєвих явищ, до своїх персонажів цей юнак підходив із гострим скальпелем хірурга й рішуче препарував сучасність і людину в ній.

У 1920-роках Валер'ян Підмогильний писав оповідання про голод на півдні України, ставши одним із перших, хто в художніх образах показував тогочасні реальні події. Зокрема, варто згадати про оповідання «Син» (1923), яке сам Підмогильний вважав одним із своїх найкращих творів.

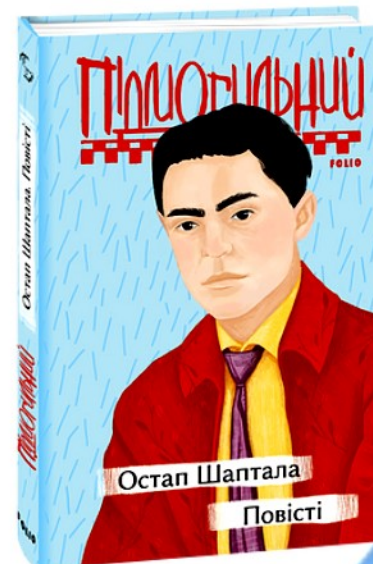
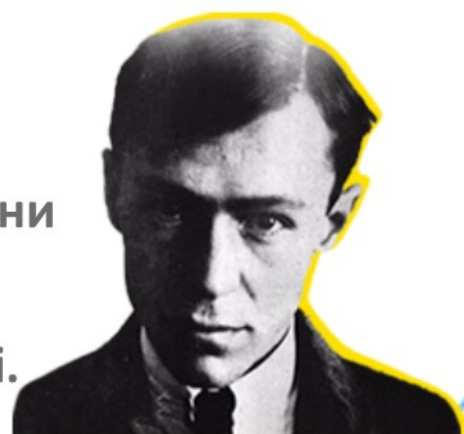
Українська література від початку 1920-х прагнула великого роману, та що там — просто роману. А прозаїки ніяк не могли вийти за межі малих жанрів і пропонували читачам оповідання, новели, у кращому разі повісті.

«Свій роман “Місто” я почав писати зовсім для себе несподівано: воно за первісним задумом мало бути кіносценарієм, і то комедією...» - зізнавався Підмогильний. Але щось пішло не так. За короткий час з уламків невдалої кінокомедії постав твір, якому судилося стати головним романом української літератури ХХ століття. «Місто» вийшло 1928 року чотирьохтисячним накладом і зібрало нечувані відгуки у пресі.

Кожен прочитав «Місто» так, як хотів. Одні вважали, що це традиційний роман про те, як селянський хлопець підкорює місто, про відносини міста й села. Інші називали його любовним романом, який порушує питання сучасної моралі. Ще інші сприймали твір як роман про творчість і кохання. Підмогильний є автором першого урбаністичного роману «Місто», який входить до шкільної програми. Головний герой тут доволі нетиповий та новий для української літератури – він не є позитивним персонажем, погано поводить з жінками та використовує інших для досягнення своїх цілей. Цей роман не втрачає актуальності крізь роки.

У 1922 році в Харкові, у видавництві «Всеукрлітком», вийшла повість В.П. Підмогильного «Остап Шаптала», в якому на повний зріст повстала проблема міста і села. Герой повісті, виходець із села, здобувши у місті освіту й працю, все ж відчувається незатишно в атмосфері байдужості до окремого індивіда, карається моральною провиною перед тими, хто дав йому можливість вийти «в світ».

Основні твори Валер'яна Підмогильного:

Романи: «Місто» (1928), «Невеличка драма» (1930) , «Повість без назви»(1933-1934, незакінчений).

Повісті та оповідання: «Третя революція» (1926), «Остап Шептала» (1922), «Історія пані Ївги» (1923), «Військовий літун» (1923), «Син» (1923), «Собака» (1920), «Старець» (1919), «Гайдамака»(1918), «Добрий Бог»(1918), «Важке питання»(1917), «Комуніст» (1920),«З життя будинку»(1933).

Збірки:«Твори. Том І»(1920), «В епідемічному бараці»(1922), «Проблема хліба» (1922), «Повстанці»(1923).

На хліб Валер'ян Підмогильний заробляв вчителюванням. Він викладав українську мову та математику у перервах між літературною діяльністю.

Письменник був одружений із донькою священника Катериною Червінською, яка стала акторкою Театру юного глядача. У подружжя народився син Роман, який помер у 21 рік через хворобу серця.

Підмогильний захоплювався фрейдизмом, у нього висів портрет Зигмунда Фрейда – австрійського психолога, який вивчав людське несвідоме.

Можливо, ці захоплення й допомогли письменнику так тонко описувати своїх персонажів.

Родина Валер'яна Підмогильного –
дружина Катерина Червінська та син
Роман, 1935 рік

Звичайний хлопець із села самотужки вивчив французьку та є одним із найвизначніших українських перекладачів французької літератури. Серед його перекладів є твори Анатолія Франса, Бальзака, Мопассана, Стендаля, Гельвеція, Вольтера, Дідро, Альфонса Доде, Проспера Меріме, Гюстава Флобера, Віктора Гюґо та Жоржа Дюамеля.

Разом із другом Євгеном Плужником, Підмогильний уклав «Російсько-український фразеологічний словник» («Фразеологія ділової мови»). Вони хотіли показати самобутність та багатство української мови у період українізації та уніфікувати ділову фразеологію.

Він був одним із організаторів літературного угруповання «Ланка», яке 1926-го переіменоване в «Марс» (Майстерня Революційного Слова). Сюди входили талановиті письменники Борис Антоненко-Давидович, Григорій Косинка, Тодось Осьмачка, Євген Плужник, Дмитро Фальківський. Потужна літературна та видавнича діяльність сприяли популярності та авторитету Валер'яна Підмогильного.

Валер'ян Підмогильний

У 1934 році Валер'яна Підмогильного та його колег, які жили у харківському будинку «Слово», арештували нібито за «участь у роботі терористичної організації, що ставила собі за мету організацію терору проти керівників партії».

Серед звинувачень Підмогильному в протоколі наводиться його вислів про те, що «політика колективізації привела українське село до голоду». Під час допитів Підмогильний не визнавав себе винним, але фейковий суд відправив його та інших заарештованих у тюрму на 10 років.

Підмогильного доставили до Соловецького табору

особливого
призначення.

Члени літературного об'єднання «Ланка»–МАРС. Зліва направо: Борис Антоненко-Давидович, Григорій Косинка, Марія Галич, Євген Плужник, Валер'ян Підмогильний, Тодось Осьмачка

Будинок «Слово», вид згори.

У Соловецькому таборі Підмогильного тримали у нелюдських умовах, але він продовжував писати – збереглися 25 листів до дружини, у яких він розповідав про початі повісті та оповідання.

З листопада 1937 року в урочищі Сандармох (Карелія) розстріляли Валер'яна Підмогильного, виконуючи рішення НКВС. Протягом п'яти днів розстріляли загалом понад тисячу в'язнів, серед яких представники української інтелігенції: Микола Куліш, Микола Зеров, Лесь Курбас, Мирослав Ірчан, Валер'ян Поліщук, Юліан Шпол. На момент вбивства Валер'яну Підмогильному було 36 років. Його було посмертно реабілітовано у 1956 році.

